

Forslag 1

Faglig pri én: Humanistisk skolesatsing

Forslag fra undervisningslederne ved ILN og IAKH

Oppsummerende sammendrag:

En humanistisk skolesatsing på tvers av instituttene ved HF vil svare på utfordringer som skisseres i Humaniora-meldingen, i UiOs strategiske plan om lektorutdanning og i HFs egen strategiske plan om arbeidslivsrelevans og praksisnærhet. Utdanningskvaliteten for den store gruppen av HF-studenter som lektorstudentene utgjør, kan økes gjennom å bedre samarbeidet mellom skolefagene på HF og samarbeidet mellom disse og ILS. Satsingen kan også bidra til å øke kvaliteten gjennom fornyelse av studietilbudet og studieinnretningen og gjennom nyskapende skolerelevant forskning. Det vil være av høy samfunnsmessig verdi at HFs lektorprogramfag bidrar til at kandidater uteksamineres med god fagkunnskap og bevissthet om fagenes relevans for skolen.

Utdanningen av lektorer til ungdomsskolen og videregående skole utgjør den overlegent største delen av studietilbudet ved HF. Utdanningen skjer særlig gjennom Lektorprogrammet, som med en opptakskvotepå 286 er UiOs tredje største studieprogram (etter Rettsvitenskap og Informatikk). Studieretninger dominert av humanistiske fag har 216 av de 286 plassene – fordelt på henholdsvis 86 i kultur og samfunn (med studieløpene historie, religion og etikk, og samfunnsfag), 65 i nordisk, 40 i engelsk og 25 i fremmedspråk. I tillegg til Lektorprogrammet skjer utdanningen av lektorer til skolen gjennom disiplinprogrammer som europeiske språk, historie og nordisk der mange av kandidatene blir lektorer ved å ta PPU etter mastergraden.

Mange – deriblant regjeringen – mener at lektorutdanningen er den mest betydningsfulle delen av virksomheten ved fakultetet. "Skolen er den viktigste arenaen vi har for humanistisk kunnskap og dannelse, praktiske ferdigheter og kritisk refleksjon," heter det i Humaniora-meldingen.¹ Den samme meldingen påpeker betydningen av sentrale humanistiske ferdigheter og skolefag allerede i første avsnitt: "Representative demokratier trenger en opplyst offentlighet, som igjen forutsetter lese- og skriveferdigheter så vel som kunnskap om historie og internasjonale forhold. Arbeidslivet preges av globalisering, omstilling, økende kompleksitet og teknologiutvikling. Samfunnsutviklingen gjør skolens evne til å lære elevene å håndtere kompleks og tvetydig informasjon enda viktigere."²

Betydningen av lektorutdanningen ved HF fremgår også via mer prosaiske synsvinkler. På sentrale innføringsemner i norsk (NOR1100, NOAS1100, RETKOM1102, NOR1300) stod lektorprogramstudentene for over halvparten av studiepoengene i 2016. Også i de innføringsemnene i engelsk som utgjør 60-gruppen i Lektorprogrammet, var lektorstudenter den klart største studentgruppen med rundt 40 prosent av studentene – og i ett emne (ENG1505) over 50 prosent. I innføringsemnene i historie, som er fakultetets største emner utenom ex.phil., utgjør lektorstudenter 20–30 prosent av studentmassen. I fransk, spansk og tysk utgjør lektorstudentene fra rundt 10 til over 20 prosent av studiepoengene i emnene i lektorprogrammets 60-gruppe: minst i fransk og størst i tysk. Lektorstudentene utgjorde i 2016 dessuten en firedel av studentene på IKOS-emnet REL1003 Verdensreligionene. Også

---

¹ Meld. St. 25 (2016–2017) Humaniora i Norge, s. 26.

² Ibid., s. 5.

blant masterstudentene i de store skolefagene på fakultetet er lektorstudentene en betydelig del: I 2016 stod lektorstudenter for over 36 prosent av masteroppgavestudiepoengene i nordisk og 31 prosent i historie; andelen i engelsk var 14 prosent, i fransk 8 prosent, i spansk 6 prosent og i tysk 22 prosent. Uten lektorstudentene ville HF-økonomien vært i krise.

Skolen er videre det største arbeidsmarkedet for kandidater med masteroppgave i humanistiske fag. I en tid der arbeidsløshet, lite relevant arbeid og forholdsvis lav lønn fremstår som et problem for humanister, sikrer skolen faglig relevante og nokså godt betalte jobber til lektorer med etterspurte humanistiske skolefag, særlig nordisk og engelsk. Også for rekrutteringen til HF er lektorene avgjørende. Faglig inspirerende lærere i videregående skole kan ofte ha avgjørende virkning på hvilke studium elevene velger. Og betydningen av faglige dyktige og motiverte studenter er åpenbar for enhver som har undervist på universitetet.

Gitt situasjonen der skolen og humanister er gjensidig avhengig av hverandre, en situasjon som ikke er av ny dato, er det et paradoks og en utfordring at humanistene og skolen de senere årene har glidd fra hverandre, med pedagogene som mellomledd med egne faglige og institusjonelle interesser.³ Denne prosessen, som beskrives godt i Humaniora-meldingen,⁴ har ført til at det utdanningsvitenskapelige miljøet bestående av fagdidaktikere og pedagoger, har fått ansvaret for lektorutdanningene. Det er også tilfelle ved UiO, selv om opp mot 3/4 av studiepoengene i universitetets lektorprogram tas ved disjplinfakultetene. Disiplinhumanistene ved HF har på sin side i stor grad andre peilepunkter enn skolen, noe som gjør at mange fagmiljøer i dag står uten vitenskapelige ansatte med annen kunnskap om skolen enn den de ervervet under egen tid som elever.

Til tross for at mange av HF-fag i seg selv er relevante for skolen ettersom de er fag i skolen, må både vitenskapelig ansatte og studentene i større grad bevisstgjøres om hvordan de ulike sidene ved fagene er relevante for en lærergjerning. Hva i disjplinfaget er direkte didaktisk relevant og hva er kunnskaper og ferdigheter læreren må ha som basis for å fungere som lærer i faget? På HF-fagene må vi jobbe mer med å bevisstgjøre studentene om det arbeids- og profesjonsrelevante som ligger innebygget i faget. Dette arbeidet må gjøres av vitenskapelig ansatte som selv er bevisst skolerelevansen av sitt fag.

Situasjonen ved HF kan kontrasteres med situasjonen på MN-fakultetet. Selv om realistene utgjør en langt mindre del av både skolefagene og Lektorprogrammet ved UiO (70 av 286 plasser, jamfør tallene nevnt innledningsvis), har både fagene (matematikk, fysikk, kjemi, biologi) og fakultetet engasjert seg langt sterkere enn HF i lektorutdanningen og i skolen, med så vel vertskapsfunksjon for det nasjonale [Naturfagsenteret](#) som "skolelaboratorier" i [fysikk](#), [kjemi](#) og [biologi](#) og egne [vitenskapelige ansatte](#) dedikert til lektorutdanningen og realfag i skolen.

Regjeringen kommer i Humaniora-meldingen med en tydelig og kraftig oppfordring til humanistene om å engasjere seg mer i skolen – blant annet i læreplanutvikling og læremiddelproduksjon. "Regjeringen forventer at fagmiljøene selv finner frem til egnede samarbeidsformer. I dagens situasjon er det naturlig at disjplinhumanistene, hvorav mange i

---

³ Situasjonen er beskrevet og diskutert av historikeren Kim Helsvig i sjettede bind av nibindsverket om UiOs historie: Helsvig (2011). Universitetet i Oslo 1975-2011. Mot en ny samfunnskontrakt? Oslo: Unipub. Kjell Lars Berge har også analysert forholdet mellom skolen og humaniora: Berge (2016). Skolen og Humaniora: Noen begrunnelser for gjenopprettelse av et ødelagt forhold, i Nytt Norsk Tidsskrift, årg. 33, nr 1-2, s. 167-174.

⁴Meld. St. 25 (2016–2017) Humaniora i Norge, s. 104.

den senere tiden har gitt uttrykk for et ønske om nærmere kontakt med skolen, selv tar initiativet. Institusjonenes styrer har ansvaret, men samtidig må ledelsen på fakultets-, institutt- og programnivå ta initiativ både til å løfte frem nye ideer og til å etablere gode rammer for vellykkede utviklingsprosjekter." Blant gulrøttene som antydes, er "institusjonelle virkemidler" slik som de nasjonale sentrene for blant annet naturfag og fremmedspråk.⁵

Ledelsen ved ILN og IAKH mener HF bør gripe anledningen til å vise at fakultetet tar seg selv alvorlig som lektorutdanningsfakultet – og at HF er villig til å ta sin del av jobben for å realisere ambisjonen i UiOs Strategiske plan om å tilby landets beste lektorutdanning.⁶ En slik satsing er også av betydning for at UiO, som er landets største lektorutdanner for trinn 8-13, skal realisere de ambisjoner som ligger i nasjonale forskrifter og retningslinjer for norsk lærerutdanning som presiserer at lektorutdanningene «skal være profesjonsrettede og integrerte, praksisnære og relevante, forskningsbaserte og utviklingsorienterte, krevende og ha høy kvalitet.»⁷ HF's egen strategiske plan omfatter også skoleorientering og praksistilnærming:

HF vil derfor fortsette arbeidet med å bedre kontakten med arbeidslivet og gjøre utdanningsløpene mer arbeidsrelevante. 40 % av fakultetets kandidater arbeider med undervisning, og skolefag er derfor viktig i programtilbudene ... Samarbeidet med arbeidslivet skal fortsatt styrkes, og studentene skal settes bedre i stand til å bidra i problemløsning og nye måter å samarbeide på i arbeidslivet. Lærere med utdanning fra HF skal ha en god faglig fordypning og sikres en forskningsbasert, praksisnær utdanning.⁸

Det innebærer at vi må bevege oss i MNs retning: med faste vitenskapelige ansatte som har skolen – både utdanning av lektorer og de humanistiske fagenes funksjon i skolen – som primærfokus. Konkret ønsker vi at HF i tilknytning til Faglige prioriteringer III setter av midler til å forfinansiere en *praksisprofessor* til to eller tre av de største skolefagene ved fakultetet: nordisk, engelsk og historie, under forutsetning av at dette er faste stillinger som vertsinstituttene forplikter seg til å finansiere etter 2023. Praksisprofessorstillinger, som omtales og anbefales i regjeringens Kvalitetsmelding,⁹ vil være en slags utvidelse av fakultetets vellykte grep med å bruke omstillingsmidler til bistillinger som praksislektorer til skolefagene på ILOS, ILN og IAKH – en ordning som bør videreføres innenfor rammene av skolesatsingen i Faglige prioriteringer III. Praksisprofessorene bør ha erfaring fra skolen, samtidig som stillingsinnehaverne eller deres nærmiljø i faget må ha forskningskompetanse – og bruke den til forskning på fagene *i skolen*. Praksisprofessorene må få ansvar for HF-delen av sine respektive studieretninger i Lektorprogrammet, og for å legge til rette for skolerelevante, men disiplinlig solide studietilbud til programstudentene, slik IAKHs og ILNs praksistoere har gjort. En annen viktig oppgave vil være å skape forståelse og interesse i resten av staben for lektorutdanningen på fakultetet. Praksisprofessorene vil være sentrale i et nettverk av lektorutdannere som bør etableres på HF med de nevnte oppgavene for øye, for å motvirke faren for isolasjon innenfor og mellom de humanistiske skolefagene og for å sikre slagkraft, innovasjon og nytenkning, innad ved fakultetet og som en sentral og viktig bidragsyter til UiOs lektorutdanning. En slik satsing vil også bidra til å realisere den nylig vedtatte studietilsynsforskriften (7.2.17), der NOKUT i merknadene presiserer at for studietilbud med obligatorisk praksis «skal fagmiljøet ha relevant og oppdatert kunnskap fra praksisfeltet. Praksisveiledere skal ha relevant kompetanse og erfaring fra praksisfeltet».

⁵ Ibid., s. 111, 112.

⁶ UiO Strategi 2020, mål 2 strategi 11.

⁷ Nasjonale retningslinjer for lektorutdanning 8-13, s. 3

⁸ Strategisk plan for Det humanistiske fakultet, 2010-2020.

⁹ Meld. St. 16 (2016–2017) Kultur for kvalitet i høyere utdanning, s. 76.

Når det gjelder forskning i en humanistisk skolesatsing ved HF, er det naturlig med et godt samarbeid med fagmiljøene som driver skoleforskningen ved Institutt for lærerutdanning og skoleforskning (ILS). HF-fagenes unike mulighet til å fordype seg i forskning som i utgangspunktet er uavhengig av skolen og skolens innhold, bør utnyttes til å se nye vinklinger og muligheter for de samme fagene i en skolepraksis. Det vil her være ønskelig å lyse ut ph.d.- og postdok-stillinger med skolerelevant innretning. MN har vist at det er mulig for UiO å hente eksterne forskningsmidler (gjennom [NFRs FINNUT-program](#)) til forskning på fagene i skolen. En satsing av denne typen vil også gjøre vårt fakultet bedre rustet til å utvikle forskningsbaserte etterutdanningstilbud som svar på nasjonale utlysninger som [Kompetanse for kvalitet](#). Det vil gjøre oss mer attraktive i internasjonalt samarbeid som INTPART. Orientering mot skoleforskning vil dessuten åpne dørene til nye vitenskapelige publikasjonskanaler for forskerne våre.

En lektorprogramsatsing på tvers av instituttene ved HF vil bidra til hevet utdanningskvalitet gjennom bedre sammenheng og samarbeid mellom skolefaginstuttene internt på HF og også mellom disse og ILS. Utdanningskvaliteten henger også sammen med fornyelse av studietilbudet og ny, relevant forskning av god kvalitet. Det vil være av høy samfunnsmessig verdi at HFs lektorprogramfag bidrar til at ungdomsskole og videregående skole styrker sin lærerkompetanse, at studenter uteksamineres med større bevissthet om fagenes relevans for skolen og med mer kunnskap om arbeidet som lærer. Forskning på humanioras plass og rolle i skolen vil være sentral i utviklingen av humaniorafagene framover, og forskere fra HF bør være sentrale i forskning på forholdet mellom fag og fagdidaktikk. Det er viktig at en lectorsatsing ved HF springer ut av og utvikles gjennom et tverrfaglig og forpliktende samarbeid på tvers av HF-institutter, og at en slik satsing innebærer et gjensidig stimulerende samarbeid mellom HF-instituttene og ILS.

Forslag 2

Multilingualism and globalization: Research-based teaching

Ett kort avsnitt som oppsummerer satsingen (maks. 100 ord)

For an exit strategy, MultiLing is developing an international two-year MA in Multilingualism, taught in English, to be launched during the second 5-year period. The program will target teaching and research on contemporary multilingualism. In the wake of globalization and digitization, emerging technologies are transforming not only private communication but also communication in the public sector. MultiLing proposes teaching and research to address the challenges of today's globalized society, highlighting topics from MultiLing's research portfolio and harnessing new technologies through our planned socio-cognitive laboratory, which can provide new methods and lead to innovative research, including the establishment of *forensic linguistics*.

Navn og tilhørighet på deltakere i satsingen

From ILN: MultiLing's Director Elizabeth Lanza and Deputy Director Unn Røynealand, and MultiLing. Lane and Svennevig are coordinators of the (verdensledende) projects *Multilingualism and globalization* and *Multilingualism and mediated communication*, respectively. Professor II Jannis Androutopoulos (Hamburg University) is a leading scholar in computer-mediated communication; moreover, ILN has an Erasmus Mundi agreement with Hamburg University. Professor II Alastair Pennycook (University of Technology, Sydney) is a leading expert on language and globalization. Professor II Mira Goral (CUNY, USA) is internationally acclaimed for her neurolinguistic work on aphasia. Professor II Aneta Pavlenko will bring expertise in forensic linguistics, the teaching and research for which does not currently exist in Norway.

From ILOS: We will investigate potentials for collaboration with **ILOS**. ILOS already has a two-year MA program: *Linguistics and its Applications for a Multilingual Society*. This offering, however, does not fulfill the goals of the planned MultiLing MA offering as it focuses on English and the use of corpora in English language research.

From IMK: We envisage collaboration with IMK (Institutt for Media og Kommunikasjon), especially with Associate Professor Elisabeth Staksrud, a specialist in youth and social media, whom MultiLing invited to teach at our Winter School this year. We plan to develop a specific Master course in Computer-mediated communication, including social media, as part of our MA course offerings.

Redegjørelse for eventuelle miljøer utenfor HF som vil være relevante samarbeidspartnere

MultiLing envisages drawing on expertise at the UV Faculty. Through our collaborative partner Professor Rita Hvistendahl, MultiLing has contact with ProTed - Centre for Professional Learning in Teacher education. (The UiTø center director Professor Hilde Sollid is also a collaborative partner at MultiLing.) Researchers at MultiLing also collaborate with other researchers at UV. Work in forensic linguistics will allow a platform for collaboration with the Faculty of Law, UiO. MultiLing has, moreover, an extensive international network for internship exchanges, as part of the MA in Multilingualism, including Nanyang Technological University (Singapore), University of the Western Cape (South Africa), City University New York (USA) and COEDL/Dynamics of Language (Australia), in addition to various European partner institutions. MultiLing's extensive international network will provide an exciting component to the planned MA.

Beskrivelse av både forsknings- og utdanningskomponenten

The teaching component will involve various courses ('emner') on multilingualism that draw on the research agenda of MultiLing extending from psycholinguistic and cognitive approaches to more sociolinguistically oriented approaches. Our new lab will provide opportunities for apprenticeships in using new technologies. A special focus in the work towards the planned MA will be on developing courses on multilingualism and globalization, in particular, computer-mediated communication (CMC) and forensic linguistics. MultiLing is developing and strengthening research competence in CMC through our projects funded by 'verdensledende'; however, there is an absolute need to ensure the sustainability of this focus. As for forensic linguistics, there is a need to develop this competence in research, which in turn will be the basis for ensuring the teaching component in MultiLing's MA program. One-semester internships will be obligatory for the students.

Hva målet med satsingen er (hvilke utfordringer satsingen vil bidra til å løse)

The goal of the focus in this application is to enhance the quality of education at HF and to renew the course offerings currently available in order to attract students. The societal relevance of the proposed MA program will contribute to meeting the challenges for *humaniora* in contemporary society outlined in the *Humanioramelding*. Research on multilingualism in contemporary globalization has a high degree of societal relevance and can contribute to solving many of the challenges that diversity poses. The proposed focus in this application embodies both a teaching and research component, which together can ensure high quality education and state-of-the-art research in an increasingly important field. MultiLing is establishing a socio-cognitive laboratory through the 'verdensledende' funding. The proposed focus will contribute to the sustainability of the lab once MultiLing is phased out as a CoE.

Samarbeid og tverrfaglighet i satsingen

As noted above, the collaboration will enhance the interdisciplinary focus in our planned MA in Multilingualism. The **extra value** of interdisciplinary collaboration cannot be undermined. Collaboration across HF departments, as well as across the university, will ensure a scientifically rich course offering. Moreover, the availability of the individual courses for students across several units will contribute to ensuring high registration, and also the sustainability of the course over time.

Satsingens potensial for nyskapning

The refugee crisis has rendered the study of forensic linguistics highly relevant, as authorities struggle to determine the background and identity of refugees and asylum seekers. Language and the law will surely become an ever-increasingly important topic in the years to come. With Professor Aneta Pavlenko and her contacts, we have the possibility of establishing UiO as a forerunner in Norway in this field. While there may be research in CMC, including social media, there is still a need to establish a linguistic perspective to the field here in Norway.

Satsingens potensial for å hente inn ekstern finansiering

For the educational part: Erasmus Mundus Joint Master Degrees, involving EU funding, is particularly attractive for MultiLing as a starting point for the planned two-year MA program at ILN, which will be part of MultiLing's legacy. The focus areas proposed are highly relevant topics for funding through Horizon 2020 and other European funding schemes.

Plan for hva det skal søkes om penger til, inkl. tiltak og nye stillinger. Det skal ikke sendes inn budsjett i runde 1.

- One permanent position in multilingualism, with a focus on multilingualism and new technologies in communication.
- One PhD position in forensic linguistics
- Funds for a workshop to gather the collaborative partners for this proposal
- Infrastructure: relevant equipment and programs for establishing forensic linguistics in MultiLing's socio-cognitive lab

Forslag 3

Språk, text och kontext i förändring

Namn och tillhörighet på deltagare i satsningen

Från ILN: Kersti Börjars, Karl G. Johansson, Janne Bondi Johannessen, Jon Gunnar Jørgensen, Elise Kleivane, Ida Larsson, Helge Lødrup, Mikael Males, Sverre Stausland Johnsen och andra forskare i forskargruppen om språkförändring

Från ILOS: [Kristin Bech](#), [Christine Salvesen](#), [Gjertrud Flermoen Stenbrenden](#), [Jacob Thaisen](#)

Relevanta samarbetspartners utanför HF: Informatikk, Universitetet i Oslo, samt Språkbanken, Göteborgs Universitet

Beskrivning

1. Mål

Det övergripande målet med den planerade satsningen är att skapa en samlad miljö för forskning och undervisning med inriktning på språkförändring där både filologiska, grammatiska, textuella och historiska perspektiv rymts. Satsningen ska leda till att såväl blivande lärare som nya forskare ska få en sammanhållen utbildning där olika aspekter av språkhistorien ingår. Inom ramen för satsningen ska vi också utveckla språkhistoriska korpusar och pedagogiska verktyg.

2. Forskning

Att studera språkförändring innebär – oavsett om man fokuserar på äldre perioder eller nyare tider – att undersöka hur förändringen uppstår, sprids i det språkliga systemet och i en språkgemenskap. I den här vida bemärkelsen beror förändringen på en mängd olika faktorer: socio-historiska, fonologiska, morfologiska, syntaktiska och textuella faktorer. Studiet av förändring kan – och bör – därför föra samman forskare från flera olika fält.

Vid Universitetet i Oslo finns stark kompetens spridda i flera olika miljöer som på olika sätt kan bidra till nydanande forskning om språkförändring. Här finns en stark filologisk miljö, forskare som sysslar med äldre germanska och romanska språk, projekt som rör modern språklig variation, standardisering osv. Flerspråkighet och språkkontakt är faktorer i språkförändringsprocesser, och expertisen från Multiling är därför också högst relevant. Det planerade projektet syftar till att skapa en samlad forskningsmiljö där de olika perspektiven möts och bryts mot varandra. Universitetet i Oslo bör på så vis kunna skapa ett forskningscentrum i världsklass.

Genom att samla forskare från olika håll kan vi också ställa delvis nya typer av forskningsfrågor. Forskning om språkförändring förutsätter synkrona analyser av text, kontext och språklig variation. Sådan synkron forskning har bedrivits i ganska stor utsträckning under senare år, bland annat i projekt vid Universitetet i Oslo. Diakrona studier har gjorts i mindre grad, och de kräver både utveckling av infrastruktur och annat forskningssamarbete. Det är ett mål med den planerade satsningen.

Inom ramen för satsningen ska historiska korpusar utvecklas och bli en del av ett planerat infrastrukturprojekt. Korpusarna utvecklas med tanke på både forskning och undervisning. Tekstlaboratoriets kompetens med avseende på hur man hanterar textmaterial med stor språklig variation är här en mycket viktig resurs.

2. Undervisning

Den planerade satsningen har som viktigt mål att erbjuda god språkhistorisk utbildning till blivande lärare, masterstudenter och nya forskare. En påtaglig svårighet i dagsläget är att studenterna är knutna till delvis olika miljöer och flera olika institut, och alltså inte får den empiriska och teoretiska bredd i sin utbildning som diakrona studier ofta kräver – utbildningen blir tvärtom alltför fragmentariserad. Vi kan i undervisningen alltså inte utnyttja den kompetens som finns, så som undervisningen organiseras idag. Genom att skapa en samlad miljö både för forskning och undervisning vill vi ge studenterna möjlighet att utveckla både bredd och djup inom de olika områden som är centrala för studiet av språkförändring (språk, text, kontext). För att åstadkomma detta planerar vi bland annat att utveckla stöttgrupper på BA-nivå som behandlar både språk, text och kontext i förändring. Viktigt här är naturligtvis att vi också kan etablera kurser som heisämnen som alltså kan användas också på MA-nivå (t.ex. en filologisk-lingvistisk kurs om datering och provinien). Vi tänker oss också ett gemensamt masterprogram på satsningens tema. Gemensamt kan vi skapa ett bredare spektrum av kurser än vad de enskilda miljöerna kan erbjuda på egen hand och utveckla ramar för hur forskning och forskningsrekrytering kan samordnas.

Vi kommer inom ramen för satsningen också att utveckla pedagogiska verktyg, såsom en chatbot (en interaktiv samtalsrobot) och ett interaktivt grammatiksystem för undervisning. Sådana verktyg har redan utvecklats för modern norska, med stor framgång. Också korpusarna är viktiga resurser i undervisningen.

4. Samarbete och tvärvetenskap

Studiet av förändring i språk och text är till sin natur delvis tvärvetenskapligt, och satsningen inkluderar därför naturligt forskare med olika inriktningar. Satsningen är ett samarbete mellan forskare på olika institut vid HF, men inkluderar för utvecklingen av infrastruktur också forskare i informatik, och forskare vid andra universitetet. De olika miljöer som ska samlas har sedan tidigare olika typen av samarbeten – filologer samarbetar med litteraturvetare och historiker, fonologer med psykologi och naturvetenskap osv. – vilka genom satsningen kan utvecklas i delvis nya riktningar.

5. Potential för nyskapning

Genom en samlad satsning med inriktning på språkförändring i vid bemärkelse, kan vi utveckla nydanande forskning, utbilda studenter och nya forskare med fantastisk bredd, och skapa en unik miljö i världsklass. Potentialen för nyskapning är alltså påfallande god.

6. Potential för extern finansiering

Vid HF finns redan flera externfinansierade projekt vars forskning anknyter till satsningen. Vid ILN kan t.ex. nämnas Ida Larssons projekt *Variation and Change in The Scandinavian Verb Phrase*, Mikael Males projekt *Myter om språk i middelalderen* och LIA-projektet, samt tidigare projekt som ScanDiaSyn/NorDiaSyn. Vid ILOS har t.ex. Kristin Bech och Christine Salvesen språkhistoriska projekt med medel från forskningsrådet. Den planerade satsningen kommer att stärka forskningen ytterligare och ge mycket goda möjligheter för framtida extern finansiering. Det planeras redan en ansökan för ett stort infrastrukturprojekt. Dessutom planeras ett samarbetsprojekt om språkförändring belyst ur olika teoretiska perspektiv. Satsningen bör över huvud taget ge goda möjligheter till ERC-projekt och i förlängningen också en ansökan om Senter för framragende forskning.

Ekonomi

Vi kommer att söka pengar för bland annat stipendiater, postdoktor-tjänster och infrastruktur.

Forslag 4

Humaniora og digitale metoder /Humaniora-hub

Innspill til faglige prioriteringer III

Kontaktperson Chr-Emil Ore, ILN

Dato 18.05.2017

Kort oppsummering:

Satsningen er en videreutvikling av den kompetanse i digitale verktøy og metoder som allerede finnes ved fakultetet. Målet er å utvikle fagfeltet gjennom organisert samarbeid for

1. å gjøre fakultetets forskingsmiljøer konkurransedyktige i søknader om eksterne midler
2. å gi våre kandidater en humaniorakompetanse som svarer til dagens og morgendagens krav i arbeidslivet¹⁰.

Satsningen har tre elementer: et utdanningstilbud, et prosjektverksted for praktisk støtte til prosjekter og tverrfaglig forskningssamarbeid med flere forskningsprosjekter/forskergrupper.

Navn og tilknytning:

Følgende ansatte deltar i tiltaket nettverket for digital humaniora:

ILN/Ibsen: Ståle Dingstad (FVA), Marianne Egeland (FVA), Nina Marie Evensen (MVA), Frode Helland (FVA), Christian-Emil Ore (FVA), Espen Smith Ore (TA)

ILOS: Jakob Thaisen (FVA), Anne Birgitte Rønning (FVA), Annika Rockenberger (MVA)

IFIKK: Federico Aurora (MVA)

KHM (IAKH): Espen Uleberg (TA)

IKOS: Kristina Skåden (MVA)

IMV: Alexander Refsum Jensenius (FVA)

IMK: Anders Fagerjord (FVA),

UB (Digitale tjenester): Elin Stangeland (TA)

Flere navn vil komme til frem mot fakultetets søknadsfrist 23. juni.

Redegjørelse for eventuelle miljøer utenfor HF som vil være relevante samarbeidspartnere

UB, USIT, Nasjonalbiblioteket, Centrum för digital humaniora ved Göteborgs Universitet, Cologne Center for eHumanities, Universität zu Köln, European Association for Digital Humanities, Digital humaniora i Norden

---

¹⁰Humaniorameldingen. (Meld. St. 25 (2016–2017), kap. 7.3 De store teknologiskiftene (<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-25-20162017/id2545646/>))

Beskrivelse av forsknings- og utdanningskomponenten

Undervisningstilbud

Mange fag og institutter har allerede emner med innføring og bruk av digitale verktøy og metoder (se vedlegg). Noen av kursene er svært fagspesifikke som for eksempel noen av emnene ved IMV. Andre omhandler generelle teknikker anvendt på et spesifikt fag, som for eksempel «ANT4600 - Digital methods in classical philology». Det finnes også noen få generelle emner som «SPR4104 - Innføring i statistiske metoder for språk og litteratur».

Det er behov for å utvikle en 40-gruppe på BA-nivå som kan integreres i alle BA-programmene på fakultetet. Minst ett emne må være helt grunnleggende (1000-nivå), og så bør det være en valgfrihet mellom fellesemner og fagspesifikke emner på 1000- og 2000-nivå. Det bør også lages mindre (5 sp) metodeemner på masternivå, som også kan brukes som redskapskurs i forskerutdanningen. Samarbeid med Institutt for informatikk og USIT er aktuelt, særlig når det gjelder redskapskurs.

Aktuelle temaer for fellesemner er:

- Datamodellering og begrepsmodeller
- Tekstkoding, XML-teknologier og digital edisjonsfilologi
- Oppbygging og bruk av databaser, tekstarkiv og korpus
- Oppbygging og bruk av tekstkorpus og syntaktiske trebanker
- Statistiske metoder
- Geografiske informasjonssystemer: analyse- og presentasjonsverktøy for humanistiske data
- DH, visualisering og visuell tenkning

Redskapskurs kan for eksempel dreie seg om bruk av bokhylla (Nasjonalbiblioteket/Språkbanken) og bruk av ulike programmer i «text mining».

Prosjektverksted – humaniora-hub

Rapporten om IT i forskning¹¹ foreslår at det for å lette og styrke bruken av digitale metoder i forskning opprettes nettverk med en hub/node-struktur der nodene kan være forskergrupper og prosjekter, mens en hub (nav) kan sees som et felles ressurscenter med høy kompetanse. En hub eller prosjektverksted vil ha flere oppgaver. Stikkord er at det skal finnes noen på HF som ikke bare kan hjelpe til med å implementere enklere dataløsninger, men som kjenner digitale anvendelser i de ulike fagfeltene i nasjonalt og internasjonalt. For å lykkes med dette og for å utvikle en forståelse for digitale metoder ved HF, vil forskerforumet beskrevet under kunne bidra til å kople potensielle PhD og postdok-prosjekter til avanserte miljøer i inn og utland. Dessuten vil mange europeiske fellesprosjekter som søker om EU-midler forutsette god digital prosjektstøtte lokalt. Et slikt prosjektverksted vil også ha aspekter av et såkalt «maker space¹²» der studenter og forskere kan få testet ut sine ideer i praksis.

---

¹¹ <https://www.usit.uio.no/om/it-dir/ihr/iverksetting/styring/it-i-utdanning-og-forskning/forskning/it-til-forskning.pdf>

¹² <https://www.makerspaces.com/what-is-a-makerspace/>

Også for lagring av data vil hub'en være viktig. I 2014 besluttet NFR at alle forskningsdata fra NFR-prosjekter skulle lagres og være fritt tilgjengelig i minimum 10 år. Norsk senter for forskningsdata, NSD, har fått i oppdrag å ta hånd om dette. Hvorvidt dette skal utvides til forskningsdata fra alle prosjekter er ikke bestemt. I dagens master-studier er det i liten grad satt av tid til innsamling av egen empiri. Det er derfor viktig at allerede innsamlet empiri fra andre forskningsprosjekter er i et slikt format at det kan brukes i nye masteroppgaver og andre prosjekter. Dette krever kjennskap til internasjonalt utbredte standarder både hos dem som samler inn empirien og de som skal bruke den. Å veilede i dette vil også være en viktig oppgave for et slikt prosjektverksted.

I utgangpunktet tenkes denne satsningen særlig som en hub i tekstbasert digital humaniora. Den vil i det foreslåtte hub/node-strukturen kunne kobles sammen med andre hub'er, bl.a. satsningen i musikkteknologi som fremmes av Alexander Jensenius ved IMV. Både arbeidsdeling og samarbeid er her ønsket og gjennomførbart. Også samarbeid med universitetsbiblioteket er ønskelig. UB arbeider med å videreføre arbeidet med kompetanseheving fra UiO prosjektet «Forprosjekt for lagring og deling av forskningsdata ved UiO»¹³. I prosjektet har UB i samarbeid med USIT og AF arbeidet med å bedre digital kompetanse for å tilrettelegge for bedre forskningsdatahåndtering på UiO. Kurs i «Software Carpentry»¹⁴ og «Data Carpentry»¹⁵ ligger i bunn av dette arbeidet fra UB, og modulene skal etter hvert suppleres med mer spesifikke kurs i forskningsdatahåndtering. En viktig prosjektaktivitet med planlagt oppstart i 2017 er utviklingen av et «Data Carpentry»-kurs for digital humaniora, der man basert på en kartlegging av behov vil implementere og teste ut kursmoduler som følger Carpentry-kursmetodikken.¹⁶ En kompetanse-hub etablert ved Humanistisk fakultet vil bli en viktig samarbeidspartner i dette arbeidet.¹⁷

I forbindelse med satsningen vil vi søke e-infrastrukturutvalget om å få etablere en slik kompetanse-hub for IT i forskning¹⁸.

Forskningssamarbeid

Nettverket for digital humaniora ved UiO har i snart tre år holdt jevnlig seminarer (DHF) på tvers av fag- og instituttgrenser, både med presentasjoner fra HF-ansatte og med inviterte gjester. Sammen med *Centrum för digital humaniora* ved Gøteborgs Universitet tok nettverket initiativet til foreningen *Digital humaniora i Norden*¹⁹ og arrangerte konferansen Digital humaniora i Norden 2016 med 220 deltakere. DHN er nå en veletablert organisasjon tilknyttet *European Association for Digital Humanities*²⁰ og arrangerer årlige konferanser (DHN2017 i Göteborg, DHN2018 i Helsinki). Chr-Emil Ore er leder av DHN i perioden 2016 – 2018.

---

¹³ Se <https://www.usit.uio.no/om/it-dir/strategi/portefolje/2016/soknader/forprosjekt-lagring-og-deling-av-forskningsdata.html>

¹⁴ Se <https://software-carpentry.org/>

¹⁵ Se <http://www.datacarpentry.org/>

¹⁶ Se <https://swcarpentry.github.io/instructor-training/15-practices/>

¹⁷ Stangeland sitter i UiOs Kompetansegruppe for forskningsdata - <http://www.uio.no/english/for-employees/support/research/research-data/about/> og har ansvaret for arbeidet med kompetansebygging i forbindelse med forskningsdatahåndteringen ved UiO. Gruppen rapporterer ellers til Fagrådet for eInfrastruktur.

¹⁸ Se utlysningen fra e-infrastrukturutvalget, <http://www.uio.no/for-ansatte/nettverk-moter/los-enhetene/forskningsinfrastruktur/einfrastruktur/hub-node/>

¹⁹ Foreningens hjemmesider <http://dig-hum-nord.eu>

²⁰ EADH <http://eadh.org>

Flere forskergrupper og forskningsprosjekter driver i dag med nyskapende forskning ved å utnytte nye digitale ressurser:

- ved ILOS: Corpus Linguistic Group, forskergruppen i Bokhistorie og prosjektet og Literary Citizens of the World (I samarbeid med NB)
- ved IFIKK: databasene som er utarbeidet bl.a. i fagmiljøet for klassisk
- ved IKOS: folkeminnesamlingen, Skådens post dok prosjekt
- ved ILN: IbsenStage (database over Ibsen-forestillinger); HISe (digital utgave av Ibsens samlede verker); Data-Mining the Digital Bookshelf (Bokhylla-prosjektet)

Prosjektverkstedet med et aktivt forskerforum med et internasjonalt nettverk vil gjøre det enklere spesielt for unge forskere («Early Career Scholars») å utvikle nye prosjekter.

Gjennom samarbeid innenfor DARIAH-strukturen (prosjekter og arbeidsgrupper) kan også fakultetets forsker bidra til standardiseringsarbeidet som er nødvendig for å utnytte felles ressurser og samordne ressurser som er utviklet i ulike land/forskningsmiljøer. Humaniorameldingen fremhever betydningen av slikt standardiseringsarbeidet, og av at norske forskere deltar i det. Dette forutsetter også et tettere samarbeid mellom forskere med fagkompetanse og ingeniører/forskere med IT-kompetanse.

eInfrastrukturutvalgets kommende utlysninger av midler til hub for IT i forskning vil trolig være treårig med inntil 2 mill. årlig. Utover det er potensial for inntjening på satsning særlig knyttet til at fungerende prosjektverksted vil være en forutsetning for deltakelse i og initiering av europeiske prosjektsøknader innenfor forsknings- og innovasjonsutlysninger, samt utlysninger som dreier seg om støtte og infrastruktur. Forskergrupper og prosjekter som allerede er i gang har potensial for større samarbeid og deltakelse i europeiske søknader, men bare med et velfungerende prosjektverksted som partner.

Når det gjelder undervisningen, ser vi en mulig innsparing ved en samordning og dermed bedre utnyttelse av emnekapasitet.

Plan for hva det skal søkes om penger til, inkl. tiltak og nye stillinger

- Prosjektleder til hub'en – med blandet bakgrunn: informatikk, humaniora, prosjektledelse
- En ny førsteamanuensis med bred orientering i humaniora og digitale metoder som faglig leder for satsningen
- 2 professor II
- 3 phd stipend
- 1 post doc stipend
- Frikjøp til verktøykurs
- Administrativ støtte
- Driftsmidler til workshops, gjesteforelesere, gjesteforskere og annen nettverksbygging

Vedlegg:

Emner med innføring i og bruk av digitale verktøy som i dag gis ved HF

ANT4600- Digital methods in classical philology

ARK4300- arkeologisk databehandling

ENG2153 - English Corpus Linguistics <http://www.uio.no/studier/emner/hf/ilos/ENG2153/>

ENG2162 - Contrastive and Learner Language Analysis

<http://www.uio.no/studier/emner/hf/ilos/ENG2162/>

ENG2163/ENG4163 - Global English <http://www.uio.no/studier/emner/hf/ilos/ENG2163/>,

<http://www.uio.no/studier/emner/hf/ilos/ENG4163/>

ENG4102 - Phraseology in English

<http://www.uio.no/studier/emner/hf/ilos/ENG4102/> (AntConc, Phrases in English - PIE)

ENG4106 - Contrastive analysis: Syntax, lexis, discourse

<http://www.uio.no/studier/emner/hf/ilos/ENG4106/>

ENG4111 - Corpora in English Language Research

<http://www.uio.no/studier/emner/hf/ilos/ENG4111/> (WordSmith Tools, FileMaker Pro)

ENG4117 - Analysing advanced learner English

<http://www.uio.no/studier/emner/hf/ilos/ENG4117/> (WordSmith Tools)

KULH4015, kulturarvsproduksjon, Eilert Sundt og digital Humaniora

[LEKS1100 - Leksikografi 1](#)

MUS1200 - Musikkbasis

MUS1225 - Musikklab 1

MUS2006 - Music and body movements

MUS2801 - Lydlære 1

MUS2821 - Lydlære 2

MUS2830 - Interaktiv musikk

MUS4218 - Metodologisk emne: Kognitiv musikkvitenskap

MUS4222 - Soundanalyse

MUS4320 - Musikkpsykologi

MUS4531 - Music and media

MUS4821 - Lydlære 2

MUS4830 - Music, technology and production

MUS4831 - Lydanalyse

POR2102 – Portugisisk grammatikk med vekt på korpusbaserte lingvistiske undersøkelser

SPR4104- Innføring i statistiske metoder for språk og litteratur

Forslag 5

Litteratur og økologi²¹

Forslag til nytt satsingsområde under Faglige prioriteringer III

I den nylig fremlagte Humaniorameldingen, Meld. St. 25 (2016-2017), oppfordres universitetene til å legge til rette for en mer «utfordringsdrevet» humanistisk forskning bl.a. innenfor det kritiske området klima, miljø og bærekraft. Utdanning for bærekraftig utvikling (jf. UNESCO 2006) er en viktig ambisjon også i skolens formålsparagraf. Med tanke på den sentrale rollen nordiskfaget spiller i lektorutdanningen ved UiO, er det avgjørende at slike strategiske målsetninger som angår dannelse til «miljømedborgerskap» reflekteres i de kommende forsknings- og utdanningssatsingene. Hittil har økologiske problemstillinger spilt en beskjeden rolle i HFs og ILNs fagprofil, men flere nyansettelser den siste tiden tyder på at dette nå er i ferd med å endre seg. For å utnytte det økokritiske momentum som nå karakteriserer fagmiljøet Nordisk litteratur (og til dels Retorikk og kommunikasjon), søkes det hermed om midler til blant annet workshop og emneutvikling. Den foreslåtte prioriteringen “Litteratur og økologi” er tenkt som en kombinert forsknings- og undervisningssatsing som omfatter samarbeid med bl.a. Institutt for lærerutdanning og skoleforskning (ILS) og Senter for utvikling og miljø (SUM).

Bakgrunn

Da ILN høsten 2016 for første gang kunne tilby undervisning i temaet «Økokritikk i nordisk litteratur» under emnekoden NOR2360, viste det seg at UiO-studentene så langt hadde savnet den økokritiske dimensjonen i sin utdanning. Blant de 25 studentene som fulgte kurset, var det både lektorstudenter, nordiskstudenter og emneshoppere fra andre fag. I evalueringen av kurset oppga samtlige at de hadde valgt emnet på grunn av det faglige innholdet. De ønsket å lære mer om hvordan litterær analyse kan gi en dypere forståelse av de interessekonflikter, emosjonelle utfordringer og verdimeslige dilemmaer som må håndteres når vi nå står overfor et såkalt grønt skifte. Opplyftende var det derfor at samtlige i sluttevalueringen oppga at de hadde lært “å analysere problemer” og fant seminaret givende.

Vi mottar stadig henvendelser fra nye studenter som ønsker seg veiledning innenfor

---

²¹ Vi opererer med et litteraturbegrep som omfatter både fiksjonslitteratur, sakprosa, film og andre typer multimodale tekster. Alternative titler på satsingen kan være “Tekst og økologi” eller “Økokritikk”.

det økokritiske feltet, både på BA-nivå og MA-nivå. Men studenter ved lektorprogrammet som ønsker å skrive norskdidaktisk master har en utfordring. I en epost til Furuseth 05.05.17 beklager en student ved ILS (UV-fakultetet) seg over at det er få norskdidaktikere ved UiO som har UBU (utdanning for bærekraftig utvikling) som sitt fagfelt. Han refererer til en norsklærer han har vært i kontakt med, som “erfarer at en av utfordringene ved de tverrfaglige prosjektene er at norskfaget reduseres til et redskapsfag”. Selv er han “interessert i å utforske mulighetene som ligger i å implementere UBU i norskfaget, for eksempel gjennom litteratursamtaler med elevene om større verk”. Han tror at bærekraftperspektivet kan være med på å aktualisere hele morsmålsfaget og gjøre det mer interessant for elevene. Slike signaler fra aktører i skolen ønsker vi å ta på alvor. Det som er relevant for skolen, er relevant for samfunnet.

Deltakere i satsingen

De fast ansatte i miljøet Nordisk litteratur som står bak denne søknaden, er Sissel Furuseth, Hans Kristian Rustad, Aasta Marie Bjørvand Bjørkøy og Gitte Mose. Rustad og Bjørkøy blir ansatt ved ILN først i august, men har allerede nå ytret begeistring for satsingen. De vil med sin spesialkompetanse i hhv. poesi og barnelitteratur utforske den litterære miljøproblematikken fra sine respektive sjangerståsted. Sammen med Peter Stein Larsen og Louise Mønster fra Aalborg Universitet er Rustad redaktør for forskerantologien Økopoesi. Modernisme i norsk lyrikk (nr. 9), som lanseres i august 2017. Bjørkøy planlegger undervisning i nordisk barnelitteratur (NOR2310/NOR4310) som et økokritisk/klimapolitisk emne våren 2018. Deler av emnet vil bli organiseres som en workshop/konferanse, som et testprosjekt. Både Bjørkøy og Rustad er solide forskere med store nettverk. De har dessuten erfaring fra høgskolenes lærerutdanning, hvilket vil være svært verdifullt i vår sammenheng.

Mose er for tiden veileder for en økokritisk MA-oppgave om Kasper Colling Niensens dystopiske roman Den danske borgerkrig 2018-24. Høsten 2012 arrangerte hun et miljøtematisk seminar med Espen Stueland og Lars Skinnebach for studenter i NOR4410 Samtidslitteratur, og planlegger nå det fellesnordiske masterkurset “Økokritikk i nordisk litteratur” ved UiO i august 2018, som ILN støtter økonomisk (avventer tilsagn fra Nordplus).

Furuseth har det siste året veiledet to BA-oppgaver, én MA-oppgave og (nylig påbegynt) ett phd-prosjekt med økokritisk perspektiv. Som tidligere professor ved NTNU har hun erfaring med initiering og ledelse av NFR-finansierte prosjekter. I år bidrar hun i ScanGuilts kommende open-access-antologi Norsk ungdoms globale dannelse - i og utenfor skolen (Elisabeth Oxfeldt & Jonas Bakken, red.) med en ideologikritisk drøfting av Gert Nygårdshaugs miljøpolitiske forfatterskap. Høsten

2016 underviste hun i BA-emnet “Økokritikk i nordisk litteratur” (NOR2360 - Tema- og motivstudium). Innenfor rammene av en kommende FP III-satsing ønsker hun å kombinere sin interesse for litteraturkritikk og økologi ved å utforske holdninger til miljøengasjert litteratur.

I tillegg spiller postdoktor Reinhard Hennig en sentral rolle i dette arbeidet, ved siden av stipendiat Beatrice M.G. Reed. Hennig, som har utgitt flere publikasjoner om klimafornektelse og nordisk miljøengasjert litteratur, arbeider nå med prosjektet *Scandinavian Narratives of the Anthropocene*. Han sitter i styret for *European Association for the Study of Literature, Culture and Environment (EASLCE)* og har vært en viktig drivkraft i opprettelsen av *The Ecocritical Network for Scandinavian Studies (ENSCAN)*. I desember 2016 arrangerte han sammen med sine tidligere kolleger ved Mittuniversitetet i Sundsvall nettverkets første workshop: «*Nordic Narratives of Nature and the Environment*». Nå redigerer han en engelskspråklig vitenskapelig antologi med artikler fra denne workshopen. Der bidrar dessuten Reed sammen med flere europeiske og amerikanske forskere.

Innad på ILN ligger det også godt til rette for et samarbeid med sakprosamiljøet. Johan Tønnesson har tidligere tatt uformell kontakt med Furuseth for å opprette en faggruppe om natur og tekst på bakgrunn av at retorikkmiljøet er i ferd med å utvikle prosjektet *NatNor (Writing science, building society: The role of natural science texts in the Nordic countries, 1700 to the present)*. Stipendiat Kristin Torjesen Marti, som arbeider med å analysere elevtekster om klima og miljø, inngår i dette prosjektet, i likhet med stipendiat Eirik Granly Foss ved Høgskolen i sørøst-Norge, som undersøker lærebøker om samme temaområde. Tønnesson har veiledet masterstudenter som har skrevet høyt vurderte avhandlinger om klima og miljø i sakprosatetekster.²²

I HF-miljøet utenfor ILN er det naturlig å knytte sterkere bånd til IFIKK og IKOS ved Mette Halskov Hansen m.fl., som kan vise til et stadig voksende engasjement for *Environmental Humanities*. Furuseth, Hennig, Mose, Bjørkøy og Reed er alle påmeldt til seminaret “*Exploring Environmental Humanities at HF*” i regi av IKOS 23. mai. Også ved ILOS finnes det potensielle samarbeidspartnere. Men de miljømessige utfordringene vi står overfor i dag, krever først og fremst at vi inngår

---

²² Det skulle også være mulig å utvikle et samarbeid med lingvister ved ILN, som interesserer seg for økolingvistikk. Som Natalie Eppelsheimer m.fl. (2014) skriver i “*Claiming the Language Ecotone. Translinguality, Resilience, and the Environmental Humanities*”, i *Resilience: A Journal of the Environmental Humanities* 1 (3): “*Ecolinguistics may help the environmental humanities to ask relevant questions, such as how languages fit into the ecological and sociocultural environment of a given speaker's community. In other words, do natural environments have an effect on the way people speak, on the way they encode their experiences with the help of grammar, vocabulary, or even narrative strategies? Through the study of texts in their original language, we learn how environmental issues and ecological knowledge are (en)coded in other cultures and languages.*”

samarbeid med aktører utenfor HF.

Relevante samarbeidspartnere i miljøer utenfor HF

Først og fremst ønsker vi å arbeide tverrfaglig opp mot Institutt for lærerutdanning og skoleforskning, og har derfor opprettet kontakt med Elin Sæther og Ole Andreas Kvamme ved ILS (UV-fakultetet) som arbeider med utdanning for bærekraftig utdanning (UBU) fra et hhv. samfunnsfaglig og etikkfaglig ståsted. Ved ILS finnes det dessuten en infrastruktur for etterutdanningskurs.

Det er også aktuelt å etablere samarbeid med Senter for utvikling og miljø (SUM), der Hennig oppholdt seg som gjesteforsker da han skrev ph.d.-avhandlingen *Umwelt-engagierte Literatur aus Island und Norwegen. Ein interdisziplinärer Beitrag zu den environmental humanities* (Bonn 2014). Flere av SUMs prosjekter har et nordisk perspektiv og tematiserer blant annet spørsmål om konsum og ressursbruk og samfunnets aksept (eller avvisning) av miljøtiltak. Disse prosjektene vil kunne dra nytte av vår mer kulturvitenskapelige tilnærming. SUM har for øvrig gjennom sine Arne Næss-seminarer hatt suksess med å trekke til seg store internasjonale kapasiteter som foredragsholdere.

Målsetning

Målet med satsingen er å bygge opp et sterkt økokritisk forskningsmiljø ved UiO med base i nordiskfaget ved HF som er relevant for våre studenter generelt og fungere som en støtte for lektorutdanningen spesielt. Ved at vi tillegger skolens behov særlig vekt, skiller vår skisse til satsingsområde seg fra de fleste økokritiske undervisningstilbud og Environmental Humanities-satsinger ellers i Europa. Vi tror at vi ved å investere innsatsen i å utdanne de som selv utdanner, vil de samfunnsmessige ringvirkningene av forskningen bli størst.

Forskningskomponent

Noe av midlene vi søker om, vil gå til en internasjonal forskerworkshop i Oslo våren 2018 med temaet "Environmental education in the Nordic countries". Vi håper dette arrangementet kan bli starten på en serie workshops tematisk sentrert omkring hvordan litteratur og andre kulturelle uttrykksformer behandler miljøutfordringer.

Aktuelle keynotes for den første workshopen er Uwe Küchler (professor i engelsk fagdidaktikk ved Universitetet i Tübingen og visepresident for EASLCE) og Dr. Alexa Weik von Mossner (Assoc. Prof. ved Universitet Klagenfurt og styremedlem i EASLCE). I kjølvannet av arrangementet vil det være aktuelt å lage et spesialnummer for tidsskrifter som f.eks. *Environmental Education Research*, *Environmental Education* eller *Journal of Education for Sustainable Development*.

Det er avgjørende at vi som arbeider med tekstforståelse og kommunikasjon innenfor humaniora har ambisjoner for klima- og miljøfeltet. “Deprimerte klimaforskere oppgir videnskapens sprog - og taler til følelserne”, kunne vi lese i den danske avisen Information 26. april i år. Betyr det at klimaforskere må kommunisere slik dikterne tradisjonelt har gjort?

Økokritikk har de siste tjue årene vært et ekspansivt forskningsfelt internasjonalt, men i Norge og ved UiO gjenstår det et stykke arbeid for å komme ajour. Samtidig står oljenasjonen overfor noen spesielle utfordringer som krever lokalt tilpassede innganger til feltet - uten at det globale perspektivet tapes av syne. Den skandinaviske litteraturen står på mange måter i en økokritisk særstilling. Vi tror det globalt utadvendte nordiskfaget, som ILN allerede er kjent for, vil være et perfekt utgangspunkt for en HF-satsing i “Litteratur og økologi”. Emnet vil i så fall ha forgreninger til samtlige av UiOs nåværende hovedsatsinger: Norden, Energi og Livsvitenskap.

Utdanningskomponent

Satsingen er motivert ut fra et behov kommende og nåværende lærere i litteratur- og morsmålsfagene har for kompetanseheving på det økokritiske feltet. Derfor vil en betydelig del av midlene gå med til å utvikle og drifte et forskningsbasert undervisningstilbud tilpasset skolens behov for å utdanne elevene til miljøbevisste borgere.

Internasjonale nettverk

Både Furuseth, Mose, Reed og Hennig er med i ENSCAN. Også Rustad har forbindelser til samme nettverk. Rustad er for øvrig i ferd med å utvikle et forskningsprosjekt om poesi og politikk, der bl.a. miljøaspektet er en viktig komponent. Hennig er, som nevnt, styremedlem av EASLCE, og er for tiden involvert i flere internasjonale publikasjoner. Det er med andre ord mye som taler for at det vil lønne seg for HF å satse litt ekstra på fagområdet litteratur og økologi med utgangspunkt i nordiskfaget ved UiO nettopp nå.²³

---

²³ Å undervise i Environmental Humanities krever “background knowledge of (cultural) environments, awareness of our culturally shaped environmental concepts, a reflection on our (own) attitudes, and the deciphering and communicating of environmental issues (also through linguistic means)”, for igjen å sitere Natalie Eppelsheimer m.fl. (2014).

Potensial for nyskaping

Den fagdidaktisk orienterte form for miljøhumaniora som vi har skissert her, er i seg selv en nyskaping sammenliknet med mange andre Environmental Humanities-satsinger rundt omkring i Norden. Vi ønsker også å tenke nytt i selve utformingen av kursopplegget. Detaljene i dette vil bli utarbeidet i dialog med studenter og kolleger ved samarbeidende institutter samt med representanter fra skolen.

Potensial for å hente inn ekstern finansiering

Satsingsområdet som vi her har skissert, vil ha et stort potensial i framtidige søknader om eksterne forskningsmidler. I første omgang søker vi midler via UiO: Norden, og dernest Norges Forskningsråd. Det vil også bli aktuelt å søke midler på europeisk nivå. Innenfor EUs rammeprogram Horizon 2020 finnes det relativt store sjanser for å skaffe finansiering for individuelle prosjekter via ERCs utlysninger av Starting Grants, Consolidator Grants og Advanced Grants. Dessuten finnes det utmerkede sjanser til å hente gjesteforskere til ILN via Marie Sklodowska-Curie Individual Fellowships.

Satsingen kommer til å gjøre ILN og HF mer attraktivt for internasjonale forskere innenfor økokritikk og environmental humanities. Det store potensialet for samarbeid med samfunns- og naturvitenskapene innebærer at forskere ved ILN for første gang vil kunne bidra i større inter- og transdisiplinære prosjekter under Horizon 2020s kategori "Climate action, environment, resource efficiency and raw materials", under paraplyen Societal Challenges, som altså har utlysninger relatert til klima, miljø, ressursbruk, bærekraft, ren energi og matsikkerhet.

Tiltak det skal søkes penger til

Vi vil søke om midler til å styrke det økokritiske forskningsmiljøet og etablere undervisningstilbud som kan møte de faktiske behov i sektoren, konkretisert i tre hovedformål:

1. arrangere internasjonal workshop ved UiO våren 2018 (den første i rekken av flere),
2. etablere en fast stilling som har økologi og litteratur som særlig ansvarsområde, og
3. utvikle campusbaserte kurs og etterutdanningskurs om miljøengasjert litteratur i samarbeid med ILS ved UV-fakultetet.

Her må punkt 2) og 3) ses i sammenheng. Utvikling og vedlikehold av kurstilbud er ressurskrevende, og i et tverrfaglig komplekst samarbeid bør det finnes én ansvarlig person som holder i trådene.

Forslag 6

Investigating Language Cognition: The View from Multimodality

1. Short project summary

We propose a research group whose agenda is to investigate the human language faculty and its cognitive underpinnings from a multimodal perspective that pushes research and teaching beyond the confines of traditional boundaries on the study of human language. We will pursue the investigation of human language from a perspective that spans other areas of human cognition, such as vision, dance and music; we will apply both linguistic and non-linguistic methodology (such as game theory) to these areas. The overarching idea is that we will thus gain new insights into central aspects of human cognition, as instantiated by natural language.

2. Name and departmental affiliation of the project participants

Pritty Patel-Grosz, ILN (project co-leader); Patrick Grosz, ILN (project co-leader); Dag Haug, IFIKK (project co-leader); Andreas Sveen, ILN; Helge Lødrup, ILN; Marja Irmeli Etelämäki, ILN; Kjell Johan Sæbø, ILOS; Atle Grønn, ILOS; Alexander Jensenius, IMV; Øystein Linnebo, IFIKK; Bruno Laeng, PSI (SV); Stephan Oepen, IFI (MN)

Potential Project Associates and Collaborators at UiO

Anne Danielsen, IMV; Jan Tore Lønning, IFI (MN); Raino Malnes, ISV (SV); Lilja Øvrelid, IFI (MN); Geir Kirkebøen, PSI (SV)

3. Details about any groups outside HF which are relevant partners

As outlined above, researchers from MN (Oepen) and SV (Laeng) will participate in the proposed group, with additional associates from these two faculties (Lønning/Øvrelid at MN; Malnes/Kirkebøen at SV). External collaborations are planned with a range of institutions:

External Collaborators

Agustin Rayo (MIT), Daniel Altshuler (Hampshire College), Gillian Ramchand (UiT), Arnfinn Muruvik Vonen (HiOA), Kate Maxwell (UiT Musikkonservatoriet), Stewart Shapiro (Ohio State University), Anton Zimmerling (Moscow State Ped. Uni.), Salvatore Florio (Birmingham University)

4. Description of both the research and instructional components

Our research program investigates a breadth of topics pertaining to multimodality, such as (but not limited to) the syntax/semantics of dance and music, and the psychological/ philosophical analysis of subjectivity, perception and perspective in natural language (compared to other modes of communication). The underpinnings of such research will be formed by research in the core linguistic fields of syntax, semantics, pragmatics and their interfaces. Connections to areas such as dance and music will be explored in close collaboration with Alexander Jensenius and his team of researchers at IMV.

Together with colleagues at PSI (in particular Bruno Laeng), we will explore topics such as the division of labour between vision and language (i.e., the cognitive module encompassing natural language semantics) with regards to phenomena such as referent-tracking and disjoint reference in visual narratives (e.g., narrative dance / wordless picture sequences). Connections between language and vision will also be made at the level of how direct vs. indirect perception is linguistically encoded. Collaborations with philosophers at IFIKK allow us to explore the representation of abstract objects and abstract reference in iconic meanings (as constituted by different sequences in dance and music), including topics such as plurality and how it is conceptualized / realized at the intersections of philosophy, linguistics, and logic. Our planned collaborations extend to a comparison of language with strategy games such as chess, which we view as two manifestations of human cognition. Both allow us to learn about the differences between the human mind and artificial intelligence.

Potential research areas not only include a comparison of how game-theoretic considerations play out in chess vs. language, but also questions concerning a possible compositional semantics of chess moves. On the teaching side, we plan to introduce research-based

cross-disciplinary classes at the BA and MA level. These will integrate current research, spanning departments such as ILN and IMV/PSI (in addition to other departments with a language focus). Participants in this FP3 project will co-teach classes on topics such as *music and language cognition* (ILN/IMV), or *meaning in vision and language* (ILN/PSI), as well as the philosophical underpinnings of pragmatics in natural language research, psycho- and neurolinguistics. Project members are flexible with respect to the department host for such cross-disciplinary classes.

5. Description of the project objectives (challenges that it will help to resolve)

This project not only aims at furthering our core understanding of human cognition in its manifestations (e.g., language, music, and dance); by doing so, it also addresses fundamental issues that our society faces in the current day and age, where artificial intelligence is more strongly integrated into daily life and research on human-robot interaction is gaining in importance. Our research will shed insights on the differences between the human mind and artificial intelligence, as well as pave new roads in our understanding of the emerging needs in human-robot interaction (including areas such as speech act encoding, gestures, aesthetic discourse, non-linguistic communication, subjectivity, emotivity, and sentiment analysis).

6. Description of cooperation and interdisciplinary aspects of the project

This FP3 project has an interdisciplinary orientation, covering, in particular, the fields of Linguistics (ILN/ILOS/IFIKK), Musicology (IMV), Psychology (PSI), Philosophy (IFIKK) and Informatics (IFI). It is, by its very design, geared towards interdepartmental collaboration. There is a significant potential for co-teaching across departments (e.g. a course on language and music co-taught by Alexander Jensenius and Pritty Patel-Grosz, or a course on the philosophy of language co-taught by Øystein Linnebo and Dag Haug or Kjell Johan Sæbø).

7. Description of the project's innovative potential

The topics that this project will cover are, as of now, largely underresearched and unexplored. The last decade has seen a surge in applying linguistic methodology to other areas of human cognition (such as music and dance), generating the hope that we can thus achieve a deeper understanding of the human mind. The group of collaborators at UiO (and beyond) gives rise to a unique bundling of competencies, which forms the basis for true progress in these areas.

8. Description of the project's potential for attracting external funding

This project will provide its members with essential infrastructure and resources to prepare successful ERC Starting/Consolidator Grant proposals. It would also create foundations for an application for a new centre of excellence, which project members have shown an interest in.

9. Plans for how funding will be used, including activities, measures and new positions

While this will be a cutting-edge group that aims at pushing the boundaries of language research, we adopt a student-centred approach that truly unifies research and teaching. It is our designated goal to intergrate outstanding BA, MA and PhD students into the FP3 group, much in line with the recent white paper on the humanities (*Stortingsmelding om humarniora*). This will aid us in producing successful and internationally oriented students, who can then further their academic careers at other international world-class institutions, thus contributing to a further gain in international recognition of UiO and the departments that are involved. In line with these goals, we plan to use the allotted 20 million NOK for the financing of 1 permanent position, 1 postdoc, 2 PhD positions, and research assistantships / scholarships for BA/MA students, in addition to research-related project expenses.

Forslag 7

Faglig prioritering med bred alliansebygging:

Klart språk og retorisk medborgerskap

Klarspråk er, ifølge Språkrådet, ”korrekt, klart og brukertilpasset språk i tekster fra det offentlige”. En tekst som er skrevet i klart språk skal fremme demokrati og rettsikkerhet i samfunnet, spare tid og penger for det offentlige og skape tillit mellom myndigheter og medborgere. Klarspråkarbeid er rett og slett viktig for å vedlikeholde tilliten til samfunnets institusjoner blant folk flest og skape det som i nyere forskning kalles «retorisk medborgerskap». Trass i betydningen og verdien av klarspråkarbeid i samfunnet vårt, mangler det kunnskap i samfunnet og statsinstitusjonene om hva klarspråk er. Mange klarspråkråd baserer seg på foreldet forskning, og få aktører har tilfredsstillende, faglig kompetanse innen klarspråkarbeid og det finnes lite klarspråkforskning både nasjonalt og internasjonalt. Dermed mangler det også relevante utdanningstilbud for klarspråkpraktikere i Norge.

Vi ønsker å skape et tverrfaglig, internasjonalt forskningsfelleskap for klarspråkforskere, med mål om å bidra til økt klarspråkkompetanse hos praktikere og i forvaltningen. På lengre sikt ønsker vi å være med på å opprette en språkkonsulentutdanning ved Universitetet i Oslo. En slik utdanning har lenge vært en suksess ved svenske læresteder.

Deltakere/forskere

- Hans Petter Graver, JUS

Graver har vært sentral i utviklingen av et klarspråkmiljø ved sitt fakultet og har en rekke publikasjoner som berører sentrale problemstillinger (en liste med utvalgte publikasjoner er vedlagt dette notatet).

- Klarspråkprofessor ved Juridisk fakultet når denne er tilsatt

- Kjell Lars Berge, ILN
- Johan L Tønnesson, ILN
- Jan Svennevig, Multiling, ILN
- Ida Seljeseth, ILN

Tønnesson og *Berge* har holdt en lang rekke foredrag og seminarinnlegg om klarspråk for offentlige og private aktører med basis i tekst- og sakprosateori, og har veiledet et knippe masterstudenter med klarspråk som tema. *Berge* har ledet juryen for Statens klarspråkpris gjennom mange år, og *Tønnesson* er hovedredaktør for tidsskriftet *Sakprosa*, som i 2015 ga ut et temanummer om klarspråkforskning, som er blitt en viktig referanse i feltet. *Svennevig* har i sin forskning om institusjonelle samtaler fått fram viktig kunnskap om muntlig myndighetskommunikasjon. *Seljeseth* har skrevet masteroppgave om klarspråk, undervist i klarspråk ved ILN på BA- og MA-nivå og er nå PhD-stipendiat nettopp i klarspråk.

- Representant fra statsvitenskap

- Representant fra forvaltningsinformatikk/informatikkmiljøet på MN

Deltakere/praktikere og forvaltning

- Representant fra Språkrådet
- Representant fra Direktoratet for forvaltning og IKT (DIFI)

Relevante samarbeidspartnere utenfor HF

Vi har allerede et tett samarbeid med Juridisk fakultet om klarspråksatsingen der. Dette samarbeidet håper og ønsker vi å videreføre. I tillegg ønsker vi å etablere et samarbeid med Institutt for statsvitenskap. Gjennom samarbeidet skal det utveksles kunnskap om demokrati, offentlig sektor og tekst. Fordi mye av tekstproduksjonen i offentlig sektor foregår digitalt, vil det også være relevant etablere et samarbeide med forvaltningsinformatikk på Juridisk fakultet og informatikkmiljøet på MN.

Vi ønsker å bygge et internasjonalt forskernettverk for klarspråkforskere. Klarspråknettverkene som finnes i dag, består i all hovedsak av praktikere og private aktører. Det reduserer mulighetene for teoretiske diskusjoner og metafaglige refleksjoner og utvekslinger om relevante forskningsspørsmål. Forskningsmiljøene som jobber med klarspråk i Sverige og Danmark, har allerede vist interesse for et slikt initiativ og er selvsagte samarbeidspartnere. De nordiske landene er samfunn som er svært like. De er sjeldent vellykkede velferdsstater der medborgerne har tillit til samfunnsinstitusjonene. Internasjonalt er det stor oppmerksomhet rundt det som kalles ”den nordiske modellen” for samfunnsstyring.

Det er også viktig for oss å drive forskning som vil være relevant for andre enn forskere og forskningsmiljøer. Vi har allerede kontakter til Språkrådet og Direktoratet for forvaltning og IKT (DIFI). Sammen forvalter DIFI og Språkrådet klarspråksatsinga i offentlig sektor. I tillegg er det nødvendig å knytte kontakter til allerede eksisterende klarspråkprosjekter i Norge, som for eksempel satsinga på klart språk i kommunesektoren gjennom Kommunenes Sentralforbund og klarspråk- og pasientkommunikasjonsinitiativer i ulike deler av helsesektoren.

Forskningskomponenten

Vi vet for lite om klart språk – det er både praktikerne og forskerne enige om. Kjell Lars Berge har, som mangeårig leder av klarspråkprisjuryen, førstehåndserfaring med kunnskapsgrunnlaget og kunnskapsfrustrasjonen i norsk klarspråkarbeid. Iris Furus masteroppgave ”En vegg av tekst” (UiO, 2011) indikerer at klarspråkrådene som finnes er gode, men at det mangler kunnskap om hvilke råd som er gode på hvilket tidspunkt. Ida Seljeseths masteroppgave ”Gratulerer, vi har avslått søknaden din om arbeidsavklaringspenger” (UiO, 2013) viser at klarspråkarbeid er et samarbeidsprosjekt, og at effekten av et klarspråkprosjekt kan blir kraftig redusert hvis man ikke legger tidlig til rette for dette samarbeidet. Sakprosas klarspråknummer (2015, Johan Tønnesson (red.)) viser for det første at klarspråkutfordringene er relativt like over hele Norden, for det andre at praktikerne baserer arbeidet sitt på forskning med lav vitenskapelig validitet²⁴ og for det tredje at hovedmotivasjonene bak klarspråk (demokrati og rettsikkerhet) ikke er operasjonalisert på en slik måte at de er

---

²⁴ Wengelin, Åsa (2015) ”Mot en evidensbasert språkvård?”, i *Sakprosa*, Vol 7, Nr 2, 2015

overførbare til praktisk klarspråkarbeid²⁵. Cecilie Drougge Halstensaards masteroppgave "Hvordan kommunisere gjennom skreven tekst? En tekstvitenskapelig undersøkelse av tre brevmaler om særskilt språkopplæring i Osloskolen" (UiO, 2016) viser hvordan juridisk funderte brevmaler kan stå i veien for hensiktsmessig kommunikasjon mellom skolemyndigheter, skoleledelse og foreldre/elever.

Klarspråk er faglig utfordrende – og krever tverrvitenskapelig samarbeid. Feltet befinner seg i skjæringspunktet mellom språk- og tekstforskning, juss, demokratiteori og forvaltningsteori. For å skrive gode tekster i offentlig sektor, trenger man både tekst- og språkvitenskapelig kunnskap om hva som gjør en tekst forståelig for ulike lesere, og kunnskap om det materielle, tekniske, organisatoriske og juridiske spillerommet til tekster i offentlig sektor.

Ved å legge til rette for tverrvitenskapelige forskningssamarbeid, vil vi kunne utforske klarspråk fra flere perspektiver samtidig. Dette vil igjen bidra til å besvare spørsmål som:

- Hvordan kan tekst og språk fremme demokrati og rettssikkerhet?
- Hvor enkel kan en tekst være før den bryter med veiledningsplikten?
- Hvilke juridiske og forvaltningsmessige hensyn skal ulike tekster i offentlig sektor ivareta?
- Hvilke tekstlige virkemidler må vi legge til rette for når vi lager brevsystemer og nettsider for offentlig sektor?
- Hvordan kan vi ivareta både juridiske hensyn og hensynet til medborgeren i én og samme tekst?
- Hvordan kan vi balansere hensynet til effektivitet og hensynet til demokrati i klarspråkarbeid?
- Hva er maktforholdet mellom offentlig sektor og borgerne, og hvordan kan dette ivaretas på best mulig måte gjennom tekst?
- Hva er "en god struktur" i klarspråklig sammenheng?
- Hvilke sakprosasjangre finnes i offentlig sektor, og hvilke tekstlige virkemidler kan bidra til å gjøre dem forståelige?
- Kan klarspråk fungere som et dannelsesprosjekt?
- Kan klarspråk oversettes, og er det forskjell på klarspråk for førstespråklige og andrespråklige?
- Hvordan kan vi måle effekten av klarspråkarbeid?

Ved å legge til rette for nordisk og internasjonalt samarbeid, vil vi forsøke å samle klarspråkkunnskapen som allerede finnes. Slik vil vi ha mulighet til å drive komparativ forskning. Vi kan skape arenaer for teoretisk sparring. Vi er allerede, i samarbeid med Juridisk fakultet, i gang med planleggingen av en internasjonal, akademisk klarspråkkonferanse våren 2018. Den vil bli finansiert gjennom klarspråkmidlene til Juridisk fakultet. Både nettverkene og ideene som kommer fram i denne ønsker vi å bygge videre på.

Utdanningskomponenten

I Sverige har de hatt treårige språkkonsulentutdanninger i flere år for å dekke etterspørselen etter språkkonsulenter i offentlig sektor. Et slikt undervisningstilbud mangler i Norge. Det betyr at mange av dem som jobber med klart språk i dag har bakgrunn fra språk- og tekstarbeid, men mangler

---

²⁵ Palicki, Lena Lind og Andreas Nord (2015) "Från demokratisk rättighet till tips och småknep i skrivandet", i *Sakprosa*, Vol 7, Nr 2, 2015

systematisk kompetanse om det å skrive i og for offentlig sektor. Flere masteroppgaver²⁶ dokumenterer hvordan manglende kunnskap om det særegne ved tekster fra det offentlige kan bidra til at klarspråkprosjekter blir unødvendig konfliktfylte og kompliserte. Studiene forklarer hvordan og hvorfor effekten av klarspråkprosjekter varierer.

Ved Universitetet i Oslo har vi tilbudt et klarspråkemne (NOR1108) med ujevne mellomrom siden 2012. Interessen har vært stor, både blant studenter og blant ansatte i offentlig sektor, og det har vært lange ventelister.

På kort sikt ønsker vi å øke kapasiteten og hyppigheten av klarspråkemnet. På litt lengre sikt ønsker vi å opprette et *treårig praksisrettet språkkonsulentløp* med hovedvekt på sakprosa i offentlig sektor. I dette løpet bør det ligge emner som grammatikk, semantikk, sakprosa, norsk som andrespråk, informatikk, multimodalitet, tekstvitenskap, forvaltnings-juss, organisasjonsvitenskap og retorikk, med mulighet til fordypning i ett eller flere av disse områdene.

Samarbeid og tverrfaglighet

Potensialet for samarbeid og tverrfaglighet er stort i denne satsingen, både internt på HF, med andre institutter på HF og med andre fakulteter ved universitetet. Vilkårene for et rikt nordisk forskningssamarbeid er også til stede. Forskningskomponenten vil ha klarspråk, sakprosa, literacy og språk- og tekstvitenskap som sin kjerne, og det er naturlig å starte med å opprette mer formelle samarbeid med Juridisk fakultet og nordiske klarspråkmiljøer.

I utdanningskomponenten ser vi for oss at flesteparten av kursene kan tilbys som et samarbeid internt på ILN med allerede eksisterende kurs, med noen utstikkere til Juridisk fakultet og Institutt for statsvitenskap. I tillegg vil det være gode muligheter for utvekslingsavtaler med spesielt Sverige. Kontinuiteten i NOR1108 bør sikres for å skape en felles ramme, og i tillegg bør det opprettes et klarspråkemne på 2000/4000-nivå.

Med den interessen som klarspråkemnene har møtt til nå blant studentene, i kombinasjon med satsingen i statlig og kommunal forvaltning, regner vi med å ha god studentgjennomstrømning på alle nivåer. Foruten å utvikle egne klarspråkkurs vil vi utvikle delmoduler i eksisterende emner på flere institutter ved de samarbeidende fakultetene.

Potensialet for ekstern finansiering

- A: Direktoratet for forvaltning og IKT
- B: Språkrådet
- C: Kommunal- og moderniseringsdepartementet,
- D: Kommunenes sentralforbund (KS)
- E: Juridisk fakultet
- F: Nordiske samarbeidsfond, f.eks. *Letterstedska föreningen*,
- G: NOS-H/NOS-S

---

²⁶ For eksempel Furu (2011), *En vegg av tekst: En kvalitativ intervjuundersøkelse av skjemaet Krav om ytelse ved fødsel og adopsjon* og Seljeseth (2013), *Gratulerer, vi har avslått søknaden din om arbeidsavklaringspenger!*

H: EU: Horisont 2020's 3. fot, "Samfunnsutfordringer" i punkt 6. "Inkluderende, innovative og reflekterende samfunn"

Tiltak som krever finansiering

- I første omgang ønsker vi å bygge mer kunnskap, og søker om midler til to nye doktorgradsstipendiater og en postdoc.-stilling
- En universitetslektorstilling
- Midler til seminarer og møter for forskergruppa
- Administrativ støtte til å opprette språkkonsulentlinje
- Frikjøp til forskning

Professor Hans Petter Graver – utvalgte publikasjoner med klarspråk-relevans

- Graver, Hans Petter (2016). Trollmannen fra Oz: følelsenes plass i rettsfortellingen, I: Anne Marie Frøseth; Linda Grønning & Rasmus Wandall (red.), Rettsfølelsen i strafferettssystemet – perspektiver fra teori og praksis. Gyldendal Juridisk. ISBN 978-82-0548-952-3. kapittel 2. s 47 - 73
- Graver, Hans Petter (2015). Erzählungen ohne Grenzen - Gemeinwohlhorizonte under Internationalisierung, I: Cordula Stumpf; Kainer Friedemann & Christian Baldus (red.), Privatrecht, Wirtschaftsrecht, Verfassungsrecht Privatinitiative und Gemeinwohlhorizonte in der europäischen Integration. Nomos Verlagsgesellschaft. ISBN 9783848720880. kapittel. s 799 – 805
- Graver, Hans Petter (2015). Jødenes stilling i Tyskland 1933-1938 og juridisk argumentasjon - et dykk i doxa, I: Anne Lise Kjære; Lin Adrian; Cecilie Brito Cederstrøm; Jan Engberg; Jonas Gabrielsen; Morten Rosenmeier & Sten Schaumburg-Müller (red.), Retten i Sproget Samspillet mellem ret og sprog i juridisk praksis. Jurist- og økonomforbundets forlag. ISBN 978-87-574-3379-1. Kapitel 8. s 113 - 128
- Bakken, Jonas & Graver, Hans Petter (2013). Juss og retorikk, I: Jonas Bakken & Hans Petter Graver (red.), Juss, språk og retorikk. Fagbokforlaget. ISBN 978-82-450-1485-3. Innledning. s 11 - 17
- Graver, Hans Petter (2012). Measure for Measure - On Law and Forgiveness, In Helle Porsdam & Thomas Elholm (ed.), Dialogues on Justice. Walter de Gruyter. ISBN 978-3-11-026938-3. kapittel. s 160 - 174
- Graver, Hans Petter (2011). Det offentlige i media og markedet - utfordringer for offentlig forvaltning i nordiske demokratier i det 21 århundre. Nordisk Administrativt Tidsskrift. ISSN 0029-1285. 88(1), s 29- 48
..
- Graver, Hans Petter (2011). Retorikk i rett og politikk, I: Olaf Halvorsen Rønning (red.), Med loven mot makta. Juss-Buss førti år. Novus Forlag. ISBN 978-82-7099-648-3. kapittel. s 79 – 90
- Graver, Hans Petter (2011). Rettsforskningens oppgaver og rettsvitenskapens autonomi. Tidsskrift for rettsvitenskap. ISSN 0040-7143. (2), s 230- 249 (Dette er en analyse som bruker sjangerteori på forskjellige juridiske sjangre)

Forslag 8

Rasisme og rasialisering i det multikulturelle Norge (RASIN)

Sammendrag:

Norge er et multikulturelt samfunn. Med det flerkulturelle samfunnet følger ikke bare kulturell berikelse og harmonisk utveksling, men også spenninger og konflikt. Konfliktaspektet vil være i sentralt i den foreslåtte forsknings- og utdanningssatsingen, 'Rasisme og rasialisering i det multikulturelle Norge'. Vi vil

- Analysere og kartlegge rasistiske og rasialiserende diskurser i Norge før og nå
- Undersøke hvordan erfaringer med rasisme og rasialisering framstilles og bearbeides i vidt forskjellige kulturuttrykk
- Vektlegge metode- og teori-utvikling

RASIN vil være utpreget tverrfaglig i sin tilnærming og prioritere rekrutteringsstillinger. Satsningen vil utvikle et studietilbud, i første omgang en 40-gruppe på bachelor-nivå.

Deltakere:

RASIN består av prof. Frode Helland, prof. Ståle Dingstad og prof. Elisabeth Oxfeldt ved ILN. I tillegg deltar fast ansatte ved en rekke av HFs institutter (se under).

Relevante forskningsmiljøer utenfor HF vil være Holocaust-senteret, Senter for ekstremismeforskning (C-REX) ved SV-fakultetet og Institutt for Kirke-, Religions- og livssynsforskning.

Beskrivelse:

Stortingsmelding 25, *Humaniora i Norge* framhever tre områder «som kaller på humanistisk kunnskap og kompetanse», og den første blant disse er «Integrering, migrasjon og konflikter». Ambisjonen med RASIN er altså å bidra til å belyse en vesentlig samfunnsutfordring.

Det fins en betydelig forskningslitteratur som viser at det eksisterer rasisme og diskriminering på en rekke nivåer i Norge, fra holdninger hos folk til praksiser i arbeidslivet (jf Todal Jenssen 1994, Fangen 2009 og 2013, Birkelund et al, 2014). De siste årene har det også blitt større bevissthet omkring eksistensen av klart rasistiske tradisjoner med dype røtter i norsk historie (jf. Sjøbye 2003, Harket 2014, Michelet 2014). Målet for RASIN er ikke å framsette en definisjon av rasisme som kan dekke alle former for rasisme og utelukke alt annet (jf. Taylor 2004, Goldberg 2015, Rattansi 2007, Bangstad og Døving 2015 og Helland 2014). En slik definisjon finnes neppe, men det vesentlige er at «rasismen vil enhetliggjøre befolkningsgrupper, redusere dem til bestemte vesensmessige eller essensielle egenskaper av kulturell eller biologisk art, slik at de implisitt eller eksplisitt blir forstått som mindreverdige, farlige og/eller «problematisk» på måter som framstår som (bortimot) uforanderlige» (Helland 2014, 109).

Rasialisering betegner den prosessen hvorved individer og folkegrupper blir sett, bestemt og bedømt gjennom en rasemessig optikk, dvs. at de blir tillagt egenskaper som er kulturelt bestemt som tilhørende en bestemt «rase». Dette er en reduserende prosess, men den innebærer ikke nødvendigvis en dehumaniserende og nedsettende oppfatning. Slik kan man ofte se at individer gjennomgående tillegges bestemte egenskaper, som antar rasemessig karakter, fordi disse individene oppfattes som tilhørende en bestemt folkegruppe. Dette påvirker individets liv og livserfaring, selv om noen av de stereotypene som ligger i rasialiseringen i og for seg kan ha en positiv valør: «svarte» er gode i sport, «jøder» er smarte,

«asiatiske» kvinner er feminine osv. For individet kan rasialisering oppleves som ikke bare reduserende, ved at man blir redusert til noen stereotype oppfatninger, men også fremmedgjørende, begrensende og ikke minst at man blir oppfattet og bestemt som «adskilt», som annerledes enn majoriteten i samfunnet.

Ut fra et vidt definert diskursbegrep vil RASIN undersøke rasistiske og rasialiserende diskurser i det multikulturelle Norge. Det vil si at empirien i prosjektet vil være diskursive størrelser i form av både tekstlige og visuelle uttrykk, muntlige så vel som skriftlige, fiktive så vel som saksorienterte. Ett hovedfokus i RASIN vil ligge på undersøkelser av kulturelle uttrykk, fra litteratur og teater til musikk, film og billedkunst. Et annet vil ligge på medier og politiske uttrykk – den offentlige diskursen, men også den mer semi-offentlige diskursen som preger sosiale medier vil kunne være viktige undersøkelsesområder.

I tillegg til undersøkelsene av rasistiske og rasialiserende diskurser vil et vesentlig aspekt ved RASIN være undersøkelser av uttrykk for den rasialisertes erfaringer. Dette mer fenomenologiske perspektivet vil kartlegge og analysere et vidt spekter av kulturelle uttrykk for erfaringer med rasisme og rasialisering i Norge. I romaner og lyrikk, blogger og avisinnlegg, popmusikk og billedkunst, film, tv og sakprosa kommer norske erfaringer med rasisme til uttrykk – men disse uttrykkene har i liten grad vært gjenstand for systematiske undersøkelser. Ambisjonen om å rette på dette er noe av det som gjør RASIN viktig, ikke minst siden erfaringen av at ens egne erfaringer ikke tas fullt ut alvorlig er del av den rasialisertes erfaring. Slik angår satsningen også spørsmålet om hvem, hvilke grupper som har en stemme, som blir hørt i det multikulturelle Norge. Man kan anta at dette vil være et vesentlig moment også for en økende andel av UiOs studenter.

Rasisme og rasialisering er allerede et delaspekt ved vesentlig forskning som utføres ved UiO, ikke minst i og med MULTILING ved ILN og C-REX ved SV-fakultetet, men deres hovedfokus er ikke direkte rettet inn mot rasisme og rasialisering som diskursive kulturuttrykk. RASIN vil slik fylle et «hull» i forskning og undervisning ved UiO gjennom en mer fokusert satsning på dette feltet.

Studier av rasisme og rasialisering er et viktig internasjonalt felt, og samfunnsutviklingen gjør det stadig mer presserende. RASIN utgjør slik en satsing med stort potensiale for å oppnå ekstern finansiering både nasjonalt og internasjonalt.

Metodeutvikling

Et vesentlig og særlig dristig og innovativt aspekt ved RASIN vil ligge i fokuset på teori- og metodeutvikling. I tillegg til tekst- og billedanalyse basert på diskursanalytiske og retoriske modeller, vil prosjektet ta del i den internasjonale utviklingen av digitale og kvantitativt orienterte analysemodeller. En grunnleggende ambisjon i satsningen er å legge til rette for nyskapende kombinasjoner av tradisjonelle humanistiske analyseverktøy som nærlesning, strukturell eller retorisk analyse og kritisk diskursteori («critical discourse studies») og digital humaniora. Her vil prosjektet bygge direkte på metodeutviklingen som finner sted innenfor NFR-prosjektet «Datamining the Digital Bookshelf» og det nordiske prosjektet «Cultural Analytics and Text Mining». Vi vil nyttiggjøre oss den metodiske kompetansen innenfor digital humaniora som ligger i prosjektgruppen, og den tilgangen på store digitaliserte tekstressurser som ligger i Nasjonalbibliotekets «Bokhylla». Slik vil RASIN videreutvikle metodikk for undersøkelser av større tekstmengder, som vil kartlegge makrotrender, og faktisk se hva som dominerer både den offentlige diskursen og mer snevert definerte undersjangre innenfor litteraturen. Derigjennom vil man også kunne foreta statistiske analyser

av diskurser – både i den bredere offentlighet og kunstneriske uttrykk. I og med satsningens tverrfaglighet vil man ha økt potensial for metodisk og teoretisk innovasjon, siden det vil være en arena for faglige møter og konfrontasjoner mellom litteraturvitere, lingvister, filosofer, musikk- og filmforskere, historikere og samfunnsvitere.

Samtidig dimensjon

Undersøkelser av mulige rasistiske og rasialiserende diskurser i Norge i dag vil være en vesentlig del av RASIN. Dvs. at vi ønsker å kartlegge disse diskursene i dag, og søke gyldige svar på spørsmålet om hvordan de ser ut, hvem som fremmer dem, hvor hyppige de er, hvor grensene går mot det som må kalles uakseptabelt og hvorvidt slike diskurser er i framgang eller ei. Sentralt vil også det mer fenomenologiske aspektet omkring erfaringer av rasisme og rasialisering være; hvordan uttrykkes erfaringene av slike diskurser sett fra den rasialisertes ståsted, og hvordan tas slike erfaringer imot av majoritetssamfunnet? Ved siden av det deskriptive aspektet som ligger i det empiriske spørsmålet om rasistiske og rasialiserende diskurser i Norge i dag, er det altså viktig å trekke fram den kampen om hegemoni som pågår; hvordan søker minoriteter i Norge i dag å framstille sin egen erfaring og hvilken plass får slike erfaringer i den større offentligheten.

Empirien vil her spenne fra avisenes debatt- og kommentarspalter, politiske diskusjoner og beslutninger, til film, billedkunst, musikk og blogger. Norsk samtidslitteratur har f.eks. en sterk stilling ved institusjonene som formidler og forsker på nordisk litteratur, men det er klare tendenser til å overse nordmenn med flerkulturell bakgrunn. De ignoreres og er fraværende i norsk akademisk sammenheng, enda det etter hvert finnes en rekke utgivelser i løpet av de siste 25 årene som vitner om møter med norsk kultur og problemer med integrering i hverdagsliv og arbeidsliv sett fra deres perspektiv. Det dreier seg om ca. hundre bokutgivelser som i liten grad har vært gjenstand for forskning eller formidling (Barkve 2017).

Historisk dimensjon

Norge har vært et multikulturelt samfunn i århundrer, om enn i noe mindre skala enn i dag, og det fins derfor også minoritetsdiskurser som går langt tilbake i tid, men som ikke har vært tilstrekkelig utforsket. Minoritetsdiskursene er nært knyttet til utviklingen av nasjonalstaten. Grunnloven har siden 1814 vært en referanse for å betrakte Norge som en uavhengig, liberal, homogen og demokratisk rettsstat. Men med tanke på nasjonalstatens behandling av minoritetene i landet, er det nærliggende å tenke at nasjonen og etableringen av en nasjonal litteratur hadde rasistiske forestillinger som viktige forutsetninger, med fatale konsekvenser for enkelte grupper.

I den norske litteraturen er det en rekke fremstillinger av samer og våre fem nasjonale minoriteter. Et utvalg tekster kan studeres mer inngående, og vil kunne omfatte store deler av de kanoniserte forfatterne. Det er perspektiver som ellers er fraværende i våre nasjonale litteraturhistorier. Det gjelder både de mindre og de bredt anlagte fra Hans Olaf Hansens *Norsk litteraturhistorie* (1862) til Edvard Beyers *Norsk litteraturhistorie* (1975) i 6 bind. De er alle svært selektive i valget av perspektiv og fokuserer gjerne på det som særmerker det norske samtidig som samenes, kvenenes, jødernes, taternes, romfolkets og skogfinnernes plass i norsk litteratur ignoreres.

Et tilsvarende fokus kan rettes mot litteraturfagets og den litterære institusjonens fremste formidlere, som også viser seg å fremme klare rasistiske holdninger uten at dette er reflektert i

senere forskning eller formidling. En av dem var Christen Collin, Bjørnson-biograf og professor i europeisk litteratur ved Universitetet i Oslo. Han skriver blant annet følgende i boken *Den hvite mands siste chance* utgitt på Gyldendal: «Den ting at bevare de beste hvite livstyper eller ‘racer’ (i naturvitenskapelig forstand) rene og om mulig hæve dem høiere, bliver i erfaringsvidenskabens tidsalder en første rangs religiøs pligt» (Collin 1921, 168). Collin møtte kritikk i sin egen samtid, men har i senere år vært gjenstand for betydelig rehabilitering.

Studietilbud

Universitetet i Oslo har per i dag intet studietilbud omkring rasisme og rasialisering, noe som nesten må sies å være underlig tatt i betraktning hvor viktige disse problemstillingene er i Norge og verden forøvrig. RASIN ønsker å gjøre noe med dette, ved å opprette et slikt studietilbud i løpet av prosjektperioden. Her vil man kunne trekke på lærekrefter fra de fleste av HFs institutter, og i oppstartsfasen opprette en 40gruppe som må utarbeides i større detalj i løpet av prosjektets første år. Ett av disse emnene bør ha en teoretisk og metodisk innretning, mens de andre vil være mer emnemessig innrettet. Ett eksempel på et slikt kurs som allerede finnes er NOR4360 «Antisemittisme i norsk litteratur». Målet må være at disse emnene skal tilbys studenter ved hele UiO, men ha HF som hovednedslagsfelt.

Universitetene i Norge har p.t. intet slikt studietilbud, og dette er noe som skiller norsk humaniora fra de fleste andre land det er naturlig å sammenligne seg med. En 40-gruppe i studier av rasisme og rasialisering vil være høyst relevant for studenter innenfor en rekke studieretninger ved HF; lektorprogrammet, nordisk litteratur, nordisk språk, ret-kom, allmenn litteraturvitenskap, filosofi, medievitenskap, musikkvitenskap, historie. Det vil også være relevant for studenter fra samfunnsvitenskapene, kanskje særlig sosiologi, statsvitenskap og antropologi.

Samarbeid

Følgende forskere ved HF har sagt seg villige til å delta i satsningen:

Johan Schimanski, Rebecca Scherr og Bruce Barnhart ved ILOS, Arne Johan Vetlesen ved IFIKK, Elisabetta Cassina Wolff og Erling Sandmo ved IAKH, Anne Danielsen (IMV) samt Unn Røyneland ved MULTILING.

Ved Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter har Seniorforsker Cora Alexa Døving sagt seg villig til å delta, ved Senter for ekstremismeforskning professor Katrine Fangen og ved Institutt for Kirke-, Religions- og livssynsforskning, Forsker II, Sindre Bangstad.

Plan for finansiering

RASIN vil søke om midler til to phd-stipend, to postdoc-stipend (med undervisningsplikt), ansettelse av en vit-ass., samt frikjøp av fast ansatte. Deltakerne i satsningen vil bruke sin forskningstid innenfor dette feltet, men vil også legge ned en vesentlig innsats i etablering og drift av studietilbudet.

Litteratur (utvalg):

- Bangstad, S. og Døving, C.A.: *Hva er rasisme?*, Universitetsforlaget: Oslo 2015
- Barkve, M.A.: "The Other Mother: Exploring Representations of Maternalism in Norwegian Diaspora Literature," PhD Dissertation (forthcoming 2017)
- Birkelund, G.E., Lillehagen, M., Ekre, V.P. og Ugreninov, E.: «Fra utdanning til sysselsetting. En forløpsanalyse av indiske og pakistanske etterkommere i Norge», i *Tidsskrift for samfunnsforskning*, vol. 55, nr. 4, 2014
- Jenssen, A.T.: «Rasisme? – Hvilken rasisme? Eller: Hvorfor vi ikke finner det vi leter etter», i *Tidsskrift for samfunnsforskning*, nr. 3, 1994
- Birkelund, G.E., Rogstad, J., Heggebø, K., Aspøy, T.M. og Bjelland, H.B.: «Diskriminering i arbeidslivet. Resultater fra randomiserte felteksperiment i Oslo, Stavanger, Bergen og Trondheim», i *Sosiologisk tidsskrift*, vol. 22, nr. 4, 2014.
- Bjørkøy, Aa. og Dingstad, S.: *Det litterære kretsløp. Bidrag til en norsk bokhistorie fra Maurits Hansen til Gunvor Hofmo*. Oslo: Dreyer (utgis høst 2017)
- Fangen, K.: «Sosial ekskludering av unge med innvandrerbakgrunn – Den relasjonelle, stedlige og politiske dimensjonen», i *Tidsskrift for ungdomsforskning*, vol. 9, nr. 2, 2009
- Fangen, K. og Paasche, E.: «Young adults of ethnic minority background on the Norwegian labour market: The interactional co-construction of exclusion by employers and customers», i *Ethnicities*, vol. 13, nr. 5, 2013
- Goldberg, D.T.: *Are We All Postracial Yet?*, Cambridge: Polity Press 2015
- Goldberg, D.T.: *Racist Culture. Philosophy and the Politics of Meaning*. Oxford & Cambridge MA: Blackwell 1993
- Harket, H.: *Paragrafen. Eidsvoll 1814*. Oslo: Dreyer 2014
- Helland, F.: «Rasisme uten rasister i Norge», *Agora* nr. 3-4, 2014
- Kjeldstadli, K. (red.): *Norsk innvandringshistorie*. Oslo 2003
- Michelet, M.: *Den største forbrytelsen. Ofre og gjerningsmenn i det norske Holocaust*. Oslo: Gyldendal 2014
- NOU 2015–7: *Assimilering og motstand — Norsk politikk overfor taterne/romanifolket fra 1850 til i dag*
- Rattansi, A.: *Racism. A Very Short Introduction*. Oxford og New York: Oxford University Press 2007
- Rosvoll, Lien, Brustad: «Å bli dem kvitt» *Utviklingen av en «Sigøynerpolitikk» og utryddelsen av norske rom*, Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter, 2015
- Søbye, E.: *Kathe, alltid vært i Norge*. Oslo: Forlaget Oktober 2003
- Taylor, P.C.: *RACE. A Philosophical Introduction*. Cambridge: Polity Press 2004